

# *Lauantaisulkemiskokeilun vaikutuksista poliisin tietoon tulleisiin rikoksiin ja säilöönottoihin*

*Sirkka-Liisa Säilä*

Kesäkuun ensimmäisen ja syyskuun viimeisen päivän välisenä aikana vuonna 1978 pidettiin koko maassa alkoholimyy-mälät suljettuina lauantaisin.

Alkoholin kokonaiskulutuksen arvioitiin vähentyneen kokeilun vaikutuksesta noin 3 % (Leppänen 1979).

Lauantaisulkemisen vaikutuksia tarkasteltaessa on käytettävissä kuukausitilastot poliisin tietoon tulleesta alkoholin luvattomasta valmistuksesta ja myynnistä, rattijuopumuksesta, erilaisista järjestyshäiriöistä, pahoinpitelyistä sekä päihityneiden säilöönotoista vuosilta 1977 ja 1978.

Vuoden 1978 tilastotietoja verrataan edellisen vuoden vastaaviin tietoihin vuositasolla sekä erikseen tammi—touku-kuulta, kesä—syyskuulta ja loka—joulu-kuulta. Näin voidaan verrata alkuvuoden, kokeiluajan ja loppuvuoden muutoksia.

## **TILASTOJEN TULKINTA**

Poliisitilastoihin tulevat tapaukset kirjataan teon ilmitulon ajankohdan mukaan. Lisäksi jokainen poliisin tietoon tullut rikos merkitään tilastoon omana yksikkönään riippumatta siitä, tullaanko asia kokonaisuudessaan tuomioistuimessa mahdollisesti käsittelemään jatkettuna tekona (Poliisin käskylehti 2/1971).

Tässä yhteydessä tarkastelun kohteena olevat teot voidaan jaotella kahteen ryhmään sen mukaan, onko kyseessä

kertateko vai jatkettu teko. Tyypillisinä kertatekoina voidaan pitää erilaisia järjestyshäiriöitä, rattijuopumusta, pahoinpitelyitä ja säilöönottoja. Nämä teot liittyvät usein humalatilaan. Varsin usein jatkettuja tekoja ovat alkoholijuomien luvaton valmistus ja myynti.

Näiden varsin erityyppisten alkoholiin liittyvien tekojen tilastojen tulkinnessa tulee ottaa huomioon tilastointiperusteet. Järjestyshäiriöt, rattijuopumukset, pahoinpitelyt ja säilöönnotot kirjataan pääsääntöisesti yhtenä tekona teon ilmitulon ajankohtana. Sen sijaan alkoholin luvaton valmistus ja myynti tilastoidaan ilmitulon hetkellä osatekojen lukumäärän mukaan erikseen, vaikka kysymyksessä olisikin jatkettu rikos.

Tilastoinnissa on ilmennyt epäyhtenäisyyttä ja uudet tilastointiohjeet on annettu sovellettaviksi vuoden 1979 alusta lähtien (Sisäasiainministeriön yleiskirje 5087/402/78).

Arvioitaessa alkoholitekojen yhteyttä lauantaisulkemiskokeilun vaikutuksiin tulee ottaa huomioon varsinkin jatkettujen tekojen kohdalla se, milloin alkoholin luvaton valmistus ja myynti on aloitettu.

## **LAITON LIIKE**

Poliisin tietoon tullut alkoholin luvaton valmistus lisääntyi vuonna 1978 lähes puolella edelliseen vuoteen verrattuna (taulukko 1). Lauantaisulkemiskokeilun aikana luvaton valmistus lisääntyi vajaalla puolella edellisen vuoden vastaaviin kuukausiin verrattuna. Kokeiluajana ilmitulleet luvattoman valmistuksen ta-

Tämän raportin tuottamiseen ovat osallistuneet Eila von Gerdten, Eila Lainio, Airi Myllymäki, Klaus Mäkelä, Maija Salo, Annikki Savolainen, Eeva-Liisa Tuovinen, Eila Turunen ja Kaarin Vako.

*Taulukko 1.* Poliisin tietoon tulleen alkoholijuomien luvattoman valmistuksen ja myynnin muutokset tammi—toukokuussa, kesä—syyskuussa, loka—joulukuussa ja koko vuonna 1978 edellisen vuoden vastaaviin jaksoihin verrattuna, %

	tammi—toukokuu muutos (%)	kesä—syyskuu muutos (%)	loka—joulukuu muutos (%)	koko vuosi muutos (%)
alkoholijuomien luvaton valmistus	+51	+ 49	+35	+46
alkoholijuomien luvaton myynti	+60	+141	—15	+79

*Lähteet:* Tilastokeskuksen julkaisemattomat kuukausitilastot.

paukset eivät lisääntyneet olennaisesti koko vuoden aikana ilmitulleiden tapausten määrään verrattuna.

Tarkasteltaessa luvattoman alkoholin valmistuksen kuukausitilastoja vuosilta 1977 ja 1978 huomataan, että ilmitulleiden tapausten määrät vaihtelevat melkoisesti (kuvio 1). Vuoden 1977 huippu ajoittuu heinäkuulle ja vuoden 1978 huiput osuvat puolestaan huhti- ja elokuulle. Jos näistä kuukausitiedoista päättelee suoralta kädeltä alkoholin saatavuuden ja luvattoman valmistuksen välisiä syysuhteita, voitaisiin sanoa, että lauantaissulkemiskokeilun ajalta ainoastaan elokuulla on ollut luvaton valmistusta lisäävä vaikutus. Näinhän ei tietenkään voida ajatella. Kyseessä on nähtävästi poliisin tietoon tulleiden tapausten ajoittuminen tilastoinnissa.

Alkoholijuomien luvaton myynti lisääntyi vuonna 1978 lähes neljä viidennestä edelliseen vuoteen verrattuna (taulukko 1). Kokeilua edeltäneen jakson aikana luvattomien myyntitapausten määrä lisääntyi kolme viidennestä, kokeilun aikana tapausten määrä kasvoi lähes puolitakertaiseksi ja kokeilun jälkeisellä jaksolla se väheni vajaan seitsemäsosan edellisen vuoden vastaaviin kuukausiin verrattuna.

Suoralta kädeltä syysuhteita arvioitaessa voitaisiin sanoa, että lauantaissulkemiskokeilu vaikutti salakaupan määrään lisäävästi. Jos tätä ajatuksen kulkua jatketaan, niin ennen kokeilua alkoholin myymälöiden pitäminen auki lauantaissin

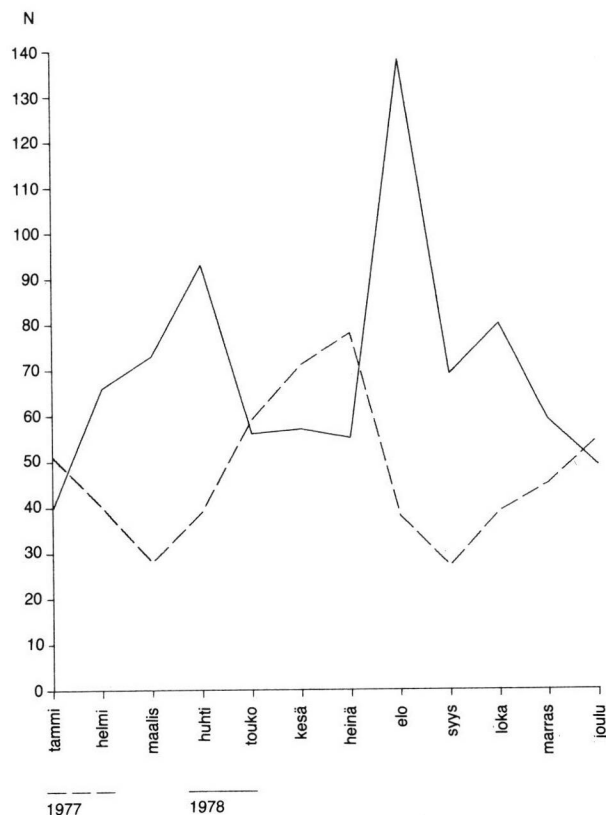
vaikutti salakauppaan lisäävästi, mutta kokeilun päätyttyä myymälöiden pitäminen auki lauantaissin vaikutti salakauppaan vähentävästi.

Kuukausitapausten määristä ilmenee, että alkoholin luvaton myynti vaihtelee melkoisesti (kuvio 2). Elokuulle 1978, lauantaissulkemiskokeilun ajankohtaan, sijoittuu ilmitulleiden luvattomien myyntitapausten huima lisääntyminen. Lehti-uutisista kävi ilmi, että elokuun 1978 aikana oli Helsingissä paljastettu yksi tämän vuoden suurimmista luvattoman alkoholin myynneistä — 3 500 pimeän pullon kauppa (Uusi Suomi 15. 8. 1978). Tässä on selitys poliisin tietoon tulleiden alkoholin luvattoman myynnin tapausten lisääntymiseen elokuussa 1978.

Näitä tapauksia ei kuitenkaan voida asettaa syysuhteeseen lauantaissulkemiskokeilun kanssa, sillä salakauppiaiden toiminta oli alkanut jo kuukausia ennen kokeilua. Lisäksi salakauppiaiden toiminnan toteennäyttäminen saattaa kestää pitkään ja poliisi kirjaa tapaukset niiden ilmitulon päivänä. Kun vielä muistamme, että tilastoinnin perusyksikkönä on myyty pullo ja että salakauppatapaukset ovat varsin usein jatkettuja tekoja, emme voi asettaa näitä tapauksia syysuhteeseen lauantaissulkemiskokeilun kanssa.

Alkoholin luvattoman valmistuksen ja myynnin yhteyksistä alkoholin kokonaiskulutukseen on liitetäulukkoon 1 kerätty tiedot vuosilta 1970—1978. Poliisin tietoon tullut alkoholin luvaton valmistus ja myynti on vaihdellut eri vuosina melko-

Kuvio 1. Poliisin tietoon tullut alkoholijuomien luvaton valmistus kuukausittain vuosina 1977 ja 1978



Lähteet: Tilastokeskuksen julkaisemattomat kuukausitilastot. Samat lähteet myös kuvioissa 2—8.

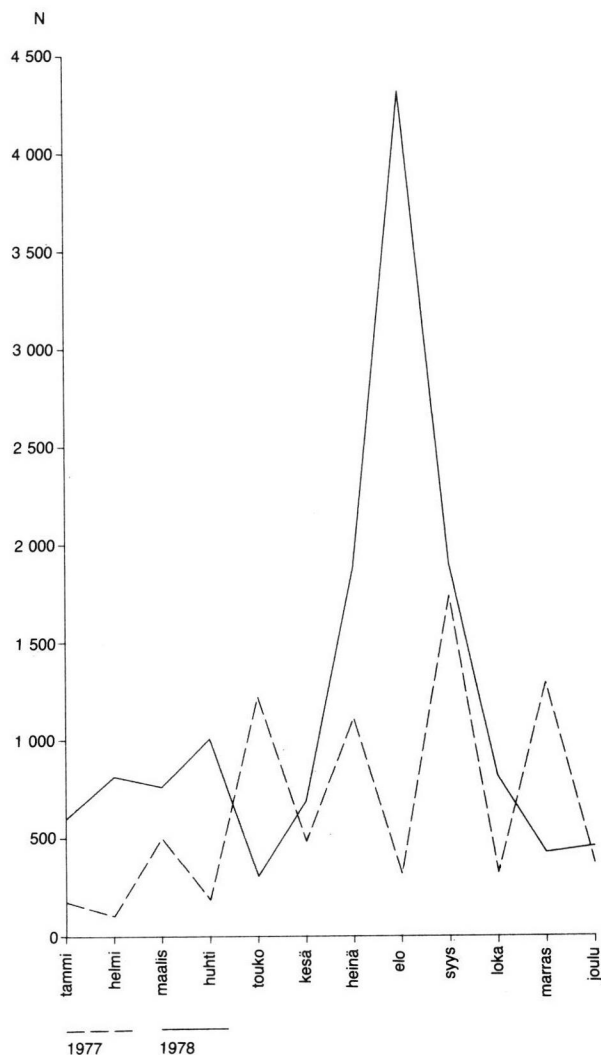
sesti. Näiden vaihteluiden ja tilastoidun alkoholin kokonaiskulutuksen vaihteluiden välillä ei voida havaita loogista yhteyttä.

## JÄRJESTYKSEN PITO

Tähän jaksoon on otettu tarkasteltavaksi päihtyneiden säilöönnotot, poliisin tietoon tullut alkoholin nauttiminen yleisellä paikalla sekä julkisten huvitilaisuuksien häiritseminen päihtyneenä.

Vuonna 1978 oli poliisin suojissa päihtyneitä selviämässä runsas kymmenesosa vähemmän kuin edellisenä vuonna (taulukko 2). Ennen lauantaissulkemiskokeilua poliisi otti päihtyneitä selviämään vajaan kymmenesosan vähemmän kuin edellisenä vuonna. Lauantaissulkemiskokeilun aikana oli selviämään otettuja vajaa seitse-

Kuvio 2. Poliisin tietoon tullut alkoholijuomien luvaton myynti kuukausittain vuosina 1977 ja 1978



mäsosa vähemmän kuin edellisen vuoden vastaavana aikana ja kokeilun jälkeen hivenen runsas seitsemäsosa vähemmän kuin edellisen vuoden vastaavana kuukausina. Näiden lukujen avulla ei voida päätellä, että lauantaissulkemiskokeilu olisi vaikuttanut säilöönottojen määrään vähentävästi.

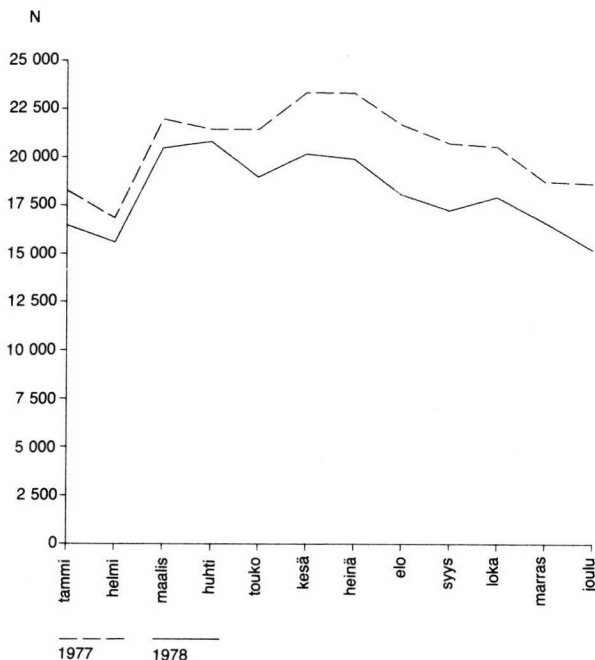
Järjestyksenpitoon liittyy läheisesti poliisin tietoon tullut alkoholin nauttiminen yleisellä paikalla. Näitä tapauksia oli vuonna 1978 kymmenesosa vähemmän kuin edellisenä vuonna (taulukko 2). Ennen kokeilua tämä rikosryhmä pieneni viidenneksellä, pysyi ennallaan kokeilun

**Taulukko 2.** Säilöönottojen, poliisin tietoon tulleen yleisellä paikalla tapahtuneen alkoholin nauttimisen ja julkisista huvitilaisuuksista annetun lain 19. §:n rikkomisen muutokset tammi—toukokuussa, kesä—syyskuussa, loka—joulukuussa ja koko vuonna 1978 edellisen vuoden vastaaviin jaksoihin verrattuna, %

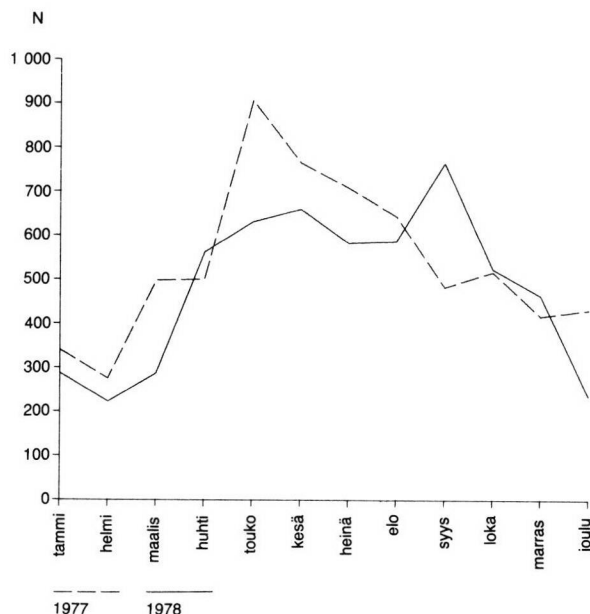
	tammi—toukokuu muutos (%)	kesä—syyskuu muutos (%)	loka—joulukuu muutos (%)	koko vuosi muutos (%)
säilöönotot	— 8	—15	—14	—12
alkoholipitoisen aineen nauttiminen yleisellä paikalla	—21	± 0	—10	—10
julkisista huvitilaisuuksista annetun lain 19. §:n rikkominen	—27	—26	— 9	—23

**Lähteet:** Tilastokeskuksen julkaisemattomat kuukausitilastot.

**Kuvio 3.** Säilöönotot kuukausittain vuosina 1977 ja 1978



**Kuvio 4.** Poliisin tietoon tullut alkoholipitoisen aineen nauttiminen yleisellä paikalla kuukausittain vuosina 1977 ja 1978



aikana ja kokeilun jälkeisellä jaksolla tapausten määrä väheni kymmenesosan. Nämä luvut eivät oikeuta päättelemään, että lauantaissulkemiskokeilu olisi vaikuttanut niihin.

Julkisista huvitilaisuuksista annetun lain 19. §:n rikkomisia tuli poliisin tietoon vuonna 1978 lähes neljännes vähemmän kuin edellisellä vuonna (taulukko 2). Ennen kokeilua sekä kokeilun aikana

näitä tapauksia kirjattiin runsas neljännes vähemmän kuin edellisen vuoden vastaavina aikoina. Kokeilun jälkeisen jakson aikana oli näitä tapauksia noin kymmenesosa vähemmän kuin edellisellä vuonna. Näiden lukujen avulla ei voida päätellä, että lauantaissulkemiskokeilu olisi vaikuttanut niihin.

Kuvioista 3—5 ilmenee, että säilöönotot, alkoholin nauttiminen yleisellä paikalla

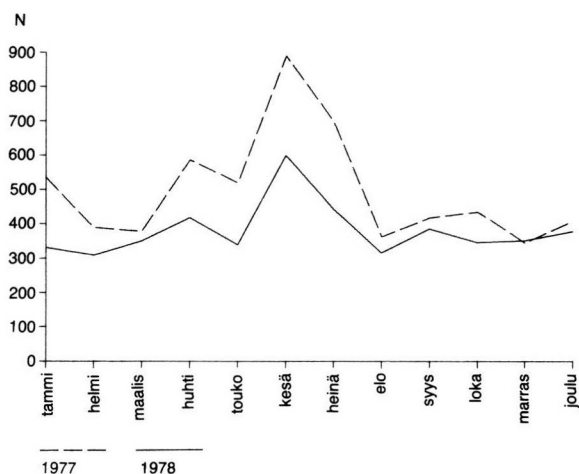
**Taulukko 3.** Kassapäätemyymälöiden myynnin ja keskioluttoimitusten perusteella arvioitujen absoluuttialkoholilitrojen myynnin muutokset tammi—toukokuussa, kesä—syyskuussa, loka—joulukuussa ja koko vuonna 1978 edellisen vuoden vastaaviin jaksoihin verrattuna, %

	tammi—toukokuu muutos (%)	kesä—syyskuu muutos (%)	loka—joulukuu muutos (%)	koko vuosi muutos (%)
arvioitu absoluuttialkoholilitrojen myynti	+0,5	—6,8	—1,4	—2,7

Vuoden 1977 aikana ei korotettu alkoholijuomien hintoja. Vuoden 1978 muutoksiin ovat vaikuttaneet hinnankorotukset sekä lauantaisulkemiskokeilu.

*Lähteet:* Alkon taloudellisen tutkimus- ja suunnitteluyksikön tilastot.

**Kuvio 5.** Poliisin tietoon tullut julkisista huvitilaisuuksista annetun lain 19. §:n rikkomisen kuukausittain vuosina 1977 ja 1978



sekä häiriön aiheuttaminen humalassa huvipaikalla liittyvät vuodenaikojen vaihteluihin. Näiden tapausten määrät ovat runsaimmillaan vuoden lämpiminä kuukausina ja pienimmillään kylminä kuukausina.

Säilöönottojen määrien väheneminen ja niiden yhteys alkoholin saatavuuden rajoittamiseen lauantaisin ilmenee viikonpäivätasolla (vrt. Säilä 1978; Valta-kunnallinen alkoholimyymälöiden lauantaisulkemiskokeilu 1979) sekä silmämääräisesti katukuvan rauhoittumisessa. Järjestyksenpidon alueelle tässä yhteydessä sijoitettujen tapausten väheneminen vuodesta 1977 vuoteen 1978 voidaan

pikemminkin yhdistää alkoholin kokonaiskulutuksen vähenemiseen vuositasolla (taulukko 3). Nämä alkoholin käyttöön liittyvät haitat heijastavat usein voimakkaasti alkoholin kulutuksen vaihteluita.

## MUITA HUMALATEKOJA

Tässä jaksossa käsitellään poliisin tietoon tulleita virkamiehen vastustamisia ja haitantekoa virkamiehelle, pahoinpitelyitä sekä rattijuopumuksia. Nämä tapaukset ovat henkilöön kohdistuvia tai ympäristöä vaarantavia.

Virkamiehen väkivaltaista vastustamista ja haitantekoa virkamiehelle käsitellään yhtenä ryhmänä. Tämän ryhmän tapauksia tuli poliisin tietoon vuonna 1978 vain hivenen vähemmän kuin edellisenä vuonna (taulukko 4). Tarkasteltavina olevien jaksojen muutosten väliset erot ovat niin pieniä, että niitä ei tässä kommentoida.

Poliisin tietoon tulleiden pahoinpitelyiden, törkeiden pahoinpitelyiden ja lievien pahoinpitelyiden yhteismäärissä ei ole vuonna 1978 eroa edelliseen vuoteen verrattuna (taulukko 4). Lauantaisulkemiskokeilun vaikutuksista pahoinpitelyiden määrään ei voida kuukausitilastojen perusteella keskustella, sillä tarkasteltavien jaksojen muutosten väliset erot ovat liian pieniä tulkintojen tekemiseen.

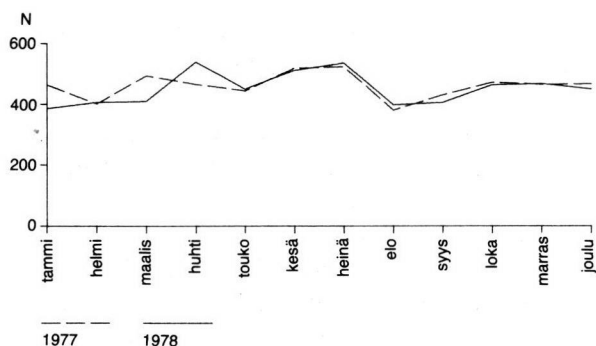
Rattijuopumuksia, törkeitä rattijuopumuksia sekä huumaantuneena ajamisia

**Taulukko 4.** Poliisin tietoon tulleen virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen ja virkamiehelle tehdyn haitanteon, rattijuopumuksen sekä pahoinpitelyn muutokset tammi—toukokuussa, kesä—syyskuussa, loka—joulukuussa ja koko vuonna 1978 edellisen vuoden vastaaviin jaksoihin verrattuna, %

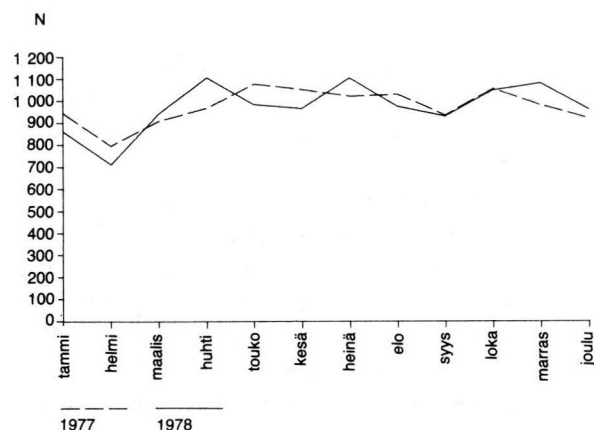
	tammi—toukokuu muutos (%)	kesä—syyskuu muutos (%)	loka—joulukuu muutos (%)	koko vuosi muutos (%)
virkamiehen väkivaltainen vastustaminen ja haitanteko virkamiehelle	—3	± 0	—2	—2
pahoinpitely, törkeä pahoinpitely ja lievä pahoinpitely	—2	—2	+5	±0
rattijuopumus, törkeä rattijuopumus ja huumautuneena ajaminen	+6	+2	—7	—2

**Lähteet:** Tilastokeskuksen julkaisemattomat kuukausitilastot.

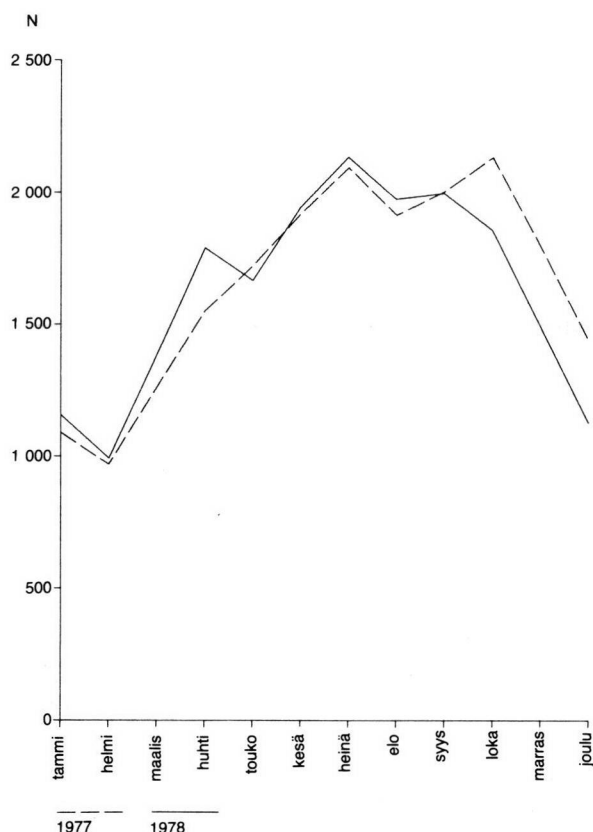
**Kuvio 6.** Poliisin tietoon tullut virkamiehen väkivaltainen vastustaminen ja haitanteko virkamiehelle kuukausittain vuosina 1977 ja 1978



**Kuvio 7.** Poliisin tietoon tullut pahoinpitely, törkeä pahoinpitely ja lievä pahoinpitely kuukausittain vuosina 1977 ja 1978



**Kuvio 8.** Poliisin tietoon tullut rattijuopumus, törkeä rattijuopumus ja huumautuneena ajaminen kuukausittain vuosina 1977 ja 1978





tuli poliisin tietoon vuonna 1978 hivenen vähemmän kuin edellisenä vuonna (taulukko 4). Koko vuoden kehitykseen verrattuna tarkasteltavien jaksojen muutokset ovat niin pieniä, että lauantaissulkemiskokeilun vaikutuksista ei niiden perusteella voida sanoa mitään.

Tässä jaksossa käsitelty alkoholirikokset ja niiden väheneminen voidaan vuositasolla asettaa yhteyteen alkoholin kokonaiskulutuksen vähenemisen kanssa (ks. kuviot 6—8 ja taulukko 3).

## KESKUSTELUA

Poliisin tietoon tulleiden alkoholiin läheisesti liittyvien rikosten sekä säilöönottojen määrien muutosten yhteys lauantaissulkemiskokeiluun ja sen vaikutuksiin jäi kuukausitilastojen perusteella osoittamatta.

Lauantaissulkemiskokeilu vaikutti alkoholin kokonaiskulutukseen varsin vähän,

ja näin ollen ei voida ajatella, että saataisiin selville vähäisen muutoksen vaikutuksia kuukausitasolla kirjattuihin rikoksiin tai säilöönottoihin.

Lauantaissulkemiskokeilu on alkoholin saatavuuteen ja sitä kautta alkoholin kokonaiskulutukseen vaikuttavia rajoittavia toimenpiteitä, joka yhdessä muiden toimenpiteiden kanssa vaikuttaa alkoholin kokonaiskulutuksen määrään vähentävästi.

Arvioitaessa alkoholin kulutuksen ja erinäisten haittojen määrän välistä suhdetta vuonna 1978 vuoteen 1977 verrattuna voidaan päätellä, että haittatilanne on parantunut järjestyksenpidon ja henkilöihin kohdistuneiden rikosten osalta. Alkoholin kulutuksen väheneminen heijastuu näihin haittoihin usein voimakkaasti. Sen sijaan ns. systeemihaittojen osalta on vaikea nähdä lauantaissulkemiskokeilun ja alkoholin kokonaiskulutuksen välistä suhdetta.

*Liitetaulukko 1.* Poliisin tietoon tullut alkoholin luvaton valmistus ja myynti sekä nautintatarkoituksiin kulutettu alkoholi tuhansina litroina absoluuttialkoholia vuosina 1970—1978 sekä muutokset (%) edelliseen vuoteen verrattuna

	alkoholin luvaton valmistus		alkoholin luvaton myynti		alkoholin kulutus	
	N	muutos (%) edelliseen vuoteen verrattuna	N	muutos (%) edelliseen vuoteen verrattuna	1 000 l abs. alko- holia	muutos (%) edelliseen vuoteen verrattuna
1970	481		2 341		20 247	
1971	418	—13	1 965	— 16	22 235	+10
1972	650	+56	3 723	+ 89	24 015	+ 8
1973	720	+11	6 603	+ 77	26 396	+10
1974	592	—18	4 986	— 24	30 468	+15
1975	453	—23	11 888	+138	29 283	— 4
1976	538	+19	4 718	— 60	29 835	+ 2
1977	570	+ 6	7 815	+ 66	30 256	+ 1
1978	835	+46	13 978	+ 79	29 520	— 2

*Lähteet:* Alkon kertomus vuodelta 1978; Alkon vuosikirjat 1973 ja 1977; Tilastokeskuksen julkaisemattomat kuukausitilastot vuosilta 1977 ja 1978.

## LÄHTEET

Alkon kertomus vuodelta 1978. Tampere 1979

Alkon vuosikirja 1973. Helsinki 1974

Alkon vuosikirja 1977. Helsinki 1978

Leppänen, Kalervo: Valtakunnallisen lauantaissulkemiskokeilun vaikutuksista alkoholijuomien myyntiin. Alkoholipoliitikka 44 (1): 20—21, 1979

Poliisin käskylehti 2/1971. Helsinki 1971

Sisäasiainministeriön yleiskirje 5087/402/78

Säilä, Sirkka-Liisa: Lauantaissulkemis-

kokeilu ja juopumushäiriöt. Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste 113, 1978

Uusi Suomi 15. 8. 1978

Valtakunnallinen alkoholimyymälöiden lauantaissulkemiskokeilu. Alkoholipoliitikka 44 (1): 17—19, 1979.

### *Julkaisemattomat tilastot*

Alkon taloudellisen tutkimus- ja suunnitteluyksikön tilastot.

Tilastokeskuksen julkaisemattomat kuukausitilastot vuosilta 1977 ja 1978.

*Alkoholipoliitikka Vol. 44: 175—182, 1979*